

ПОСТУПАК ЗА РЕШАВАЊЕ СПОРНОГ ПРАВНОГ ПИТАЊА

Увод

Поступак за решавање спорног правног питања уведен је као нови процесни институт у Закон о парничном поступку,¹ ради остварења циља из члана 6. Европске конвенције о људским правима и основним слободама а у складу са препоруком Комитета министара Савета Европе R/95/5, глава IV, члан 7, тачка Д (улога и деловање суда трећег степена). По овој директиви „Државе чланице треба да размотре увођење система у коме ће трећестепени суд моћи директно да узме у разматрање одређени предмет, тако што ће му се на пример проследити предмет за решавање о претходном правном питању.“

Овај институт у наш правни поредак уведен је по узору на поступак за решавање претходног питања пред Европским судом правде.

ПОСТУПАК ЗА РЕШАВАЊЕ ПРЕТХОДНОГ ПИТАЊА ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ПРАВДЕ

Европски суд правде води порекло од суда правде који је установљен Уговором о европској заједници за угљаљ и челик (ЕCSC) од 18.04.1951. године. Суд је добио задатак да се у тумачењу и примени уговора поступа по праву, имао је овлашћење да поништи одређене акте других органа формираних на основу уговора, да одлучи о жалбама на новчане казне, о захтевима за накнаду штете због пропуста у раду тих органа као и да донесе одлуку о претходном питању везаном за ваљаност акта донетог од стране Високе власти или Савета када је његова ваљаност доведена у питање у поступку који се води пред националним судом или трибуналом. Потписивањем Уговора о европској економској заједници (ТЕC), и Уговора о европској унији (ТЕU) – уговори из Мастрихта, 1992. године, суд је добио нова овлашћења и надлежности нарочито после потписивања амстердамског уговора 1997. године у области правде и унутрашњих послова, а дефинисано је и поступање суда приликом одлучивања о претходном питању (члан 68. ТЕC). У случају кад се пред националним судом против чије одлуке не постоји правни лек по националном праву, води поступак у коме се поставило питање тумачења уговора национални суд ће затражити релевантну одлуку Европског суда правде ако нађе да је она неопходна за правилно пресуђење у тој правној ствари.

За рад Суда значајни су поред одредаба члана 220-245 Уговора и Протокол из Нице о Статуу Суда (амандмани на ТЕC и ТЕU из 2000. године), Правила процедуре и Директиве за рад.

¹ „Сл. гласник РС“, број 125/2004

Поступак за решавање претходног питања је посебна врста поступка пред европским судом, не ради се о класичном грађанско-правном спору, то је поступак *sui generis* за пружање правне помоћи националним судовима.

Да би Европски суд прихватио да решава претходно питање морају бити испуњени услови: 1) питање које се упућује суду на решавање треба да буде спорно, 2) питање треба да буде постављено у поступку који је у току пред националним судом и 3) питање треба да буде од прејудицијелног значаја за одлуку о предмету поступка пред судом који треба да реши конкретну правну ствар на правно обавезујући начин. Претходно питање је апстрактно правно питање које се поставља пред неким од националних судова, а тиче се права Европске уније. Европски суд је једини суд који је овлашћен да одлучује о свим питањима која се тичу права Европске уније. Питање се не може односити на чињенице или примену националног права, оно исто тако не може бити ни хипотетично ни привидно спорно. Може се тичати тумачења или ваљаности правних аката права Европске уније. Странке из поступка који је у току пред националним судом немају право да покрену поступак за решавање претходног питања, али могу дати иницијативу да национални суд покрене тај поступак. Национални суд то чини у форми неке врсте замолнице која треба да садржи кратак резиме до тада утврђеног стања ствари, преглед дотадашњег тока поступка, тужбени захтев, суштину одговора на тужбу, главне аргументе странака о питањима која се тичу права Европске уније, разлоге због којих суд тражи одлуку о претходном питању. У појединим захтевима национални судови износе и сопствено тумачење одредаба права Европске уније и указују на меродавне одредбе националног права, да би Европски суд могао да прецизно дефинише питање које је спорно.

Поводом захтева за решавање претходног питања отвара се усмена расправа којој могу присуствовати лица и заступници органа који су упознати са захтевом за решавање претходног питања. Расправи присуствује и „општи правобранилац“, чији је задатак да суду презентује независно и непристрасно мишљење о предмету и то, пошто стране изнесу све доказе и поднеске, пре него што суд донесе одлуку. Он је равноправан члан суда и судије му нису надређене, а мора да испуњава услове у погледу стручности и независности као и за судију (члан 223. ТЕС). Његово правно мишљење о предмету спора је у највећем броју случајева и основ за одлуку Суда.

Једно од питања упућених суду било је питање Касационог суда Италије², да ли је обавеза националног суда последње инстанце из члана 234. став 3. ТЕС да затражи мишљење Европског суда безусловна. Одговор суда је био да је обавеза националног суда да цени да ли му је претходна одлука Европског суда неопходна да би донео одлуку у предметној ствари.

У следећем случају³, установљена је пракса суда на основу које је суд касније донео упутство о захтеву суду у процедури одлуке о претходном питању,

² Case 283/81 (ECR 3415/82), *Cilfit Srl and Lanificio di gavardo spA v. Ministry of Health*

³ *Joined Cases C-320/90, C-321/90, C- 322/90 (ETR 393/93), Judgment of the Court of 26.01.1993. g. Telemarsicabruzzo spA v Circostel and Ministero delle Poste e Telecomunicazioni and Ministero della Difesa*

а наима да национални суд дефинише чињенични и правни оквир за питање које поставља, односно да објасни околности на којима заснива питање. Како овај конкретан захтев није садржао потребне податке суд је одлучио да нема потребе да одговори на постављено питање.

Европски суд није федерални или врховни суд. Он не пресуђује предмет спора већ само даје одговоре на питања која су му постављена од националних судова.

СПОРНО ПРАВНО ПИТАЊЕ – ПОЈАМ И ЗАКОНСКА РЕШЕЊА

Спорно правно питање представља спорно питање о правом значењу правне норме, било материјалне, било процесне, која треба да се примени на конкретно чињенично стање. Реч је о тумачењу права ради његове примене.

Већ је на почетку речено да је у Закон о парничном поступку из 2004. године уведен нови процесни институт – поступак за решавање спорног правног питања (глава XIV, чланови 176-180), у складу са препорукама Комитета министара Савета Европе.

Кад се у поступку пред првостепеним судом, у већем броју предмета, појави потреба да се заузме став о спорном правном питању које има прејудисијелни значај за одлучивање о предмету поступка, првостепени суд ће, по службеној дужности или на предлог странке, покренути поступак пред Врховним судом ради решавања спорног правног питања. Захтев за решавање спорног правног питања има одређену садржину (кратак приказ утврђеног стања ствари у конкретној правној ствари, аргументе странака о спорном правном питању и разлоге због којих се суд обраћа са захтевом). Суд може, али и не мора да изнесе и сопствено тумачење спорног правног питања (члан 177). Суд који је покренуо поступак застаје са поступком док Врховни суд не одлучи о спорном правном питању. Врховни суд је дужан да реши спорно правно питање у року од 90 дана од дана пријема захтева, а одбиће да заузме став о спорном питању, ако оно није од значаја за одлучивање у већем броју предмета. Ако одлучи да решава спорно правно питање Врховни суд ће одлуку о томе објавити у свом Билтену или на други погодан начин, а о захтеву одлучује по правилима поступка за усвајање правних ставова (члан 178). У правном схватању које заузима, поводом захтева за решавање спорног правног питања, разматра спорно правно питање и износи разлоге којима образлаже своју одлуку. Одредбом члана 180. прописано је да странке у поступку у коме се поставља исто претходно питање немају право да поново траже његово решавање у парници која је у току.

Ове одредбе биле су предмет разматрања Уставног суда Србије по предлогу и иницијативи за утврђивање неуставности.

У предлогу је између осталог наведено да правила о решавању спорног правног питања садржана у одредбама члана 176-180. ЗПП-а, нарушавају начело независности суда и двостепеног одлучивања, да су у супротности са Уставом, јер „отварају могућност“ да се суди и на основу правних схватања Врховног суда, те да и одредница „поступак за решавање спорног правног питања“, указује да се ради о нарочитој врсти одлучивања пре доношења судске одлуке.

Уставни суд је својом одлуком I У 181/2005⁴ одбио предлог и није прихватио иницијативу за утврђивање неуставности одредаба члана 176-180. ЗПП-а. По оцени Уставног суда, Врховни суд, решавајући спорно правно питање, не одлучује о предмету спора, већ се одредбама о решавању спорног правног питања даје могућност Врховном суду да заузме став о правном питању које се појави као спорно у поступку пред првостепеним судом под условом да се одређено правно питање појавило као спорно у већем броју предмета и да је то од прејудицијелног значаја за одлучивање о предмету поступка пред првостепеним судовима. Такође, по ставу Уставног суда, из одредбе члана 177. став 1. Закона, произилази да првостепени суд у обраћању Врховном суду може да изнесе и „сопствено тумачење спорног правног питања“, што даље значи, да се не ради о успостављању прецедента, већ о заузимању правног става о одређеном правном питању које је од прејудицијелног значаја за одлуку у већем броју предмета. У правном схватању које заузима, став Врховног суда нема карактер одлуке о конкретној правној ствари на коју се може уложити правни лек, већ се као деперсонализовано правно схватање објављује у Билтену Врховног суда. По оцени Уставног суда оспорени правни институт из одредаба члана 176-180 ЗПП, представља механизам којим се кроз заузимање правног схватања Врховног суда обезбеђује правна сигурност и једнакост у поступцима пред нижестепеним судовима као и суђење у разумном року. Како се овим одредбама не искључује могућност улагања правних лекова на појединачне одлуке првостепених судова, то се по схватању Уставног суда, њима не нарушава ни начело независности суда и двостепености одлучивања нити се мимо одредбе члана 96. став 1. Устава Републике Србије уводи суђење на основу правних схватања Врховног суда Србије.

Одлучивањем на изложени начин Уставни суд је оценио да Врховни суд Србије као највиши суд у Републици Србији остварује своју уставну улогу обезбеђивања јединствене примене закона и других прописа утврђивањем правних схватања у поступку решавања спорног правног питања, чиме се не нарушавају уставна начела, независности суда и двостепености у одлучивању.

НОВА РЕШЕЊА САДРЖАНА У ЗАКОНУ О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ ИЗ 2011. ГОДИНЕ⁵

Овај процесни институт задржан је из Закона о парничном поступку из 2004. године и смештен такође у глави XIV, чланови 180-186, али су уведене и неке новине.

Ако у поступку пред првостепеним судом у већем броју предмета постоји потреба да се заузме став о спорном правном питању које је од значаја за одлучивање о предмету спора (не више од прејудицијелног), првостепени суд ће по службеној дужности или на предлог странке захтевом да покрене пред Врховним касационим судом поступак ради решавања спорног правног питања.

Без обзира на овакву формулацију одредбе члана 180. став 1. ЗПП, сматрам да спорно правно питање које се поставља Врховном касационом суду мора бити од прејудицијелног значаја за одлучивање у већем броју предмета. У супротном

⁴ „Сл. гласник РС“, број 106/2006 од 24.11.2006. године

⁵ „Сл. гласник РС“, број 72/2011

тражење одговора на било које друго спорно питање довело би до изигравања овог процесног института.

Суд који је покренуо поступак дужан је да застане са поступком до окончања поступка пред Врховним касационим судом.

Захтев, као и у ранијем ЗПП-у, треба да садржи кратак приказ утврђеног стања ствари у конкретној правној ствари, наводе странака о спорном правном питању и разлоге због којих се суд обраћа са захтевом за решавање спорног правног питања. За разлику од ранијег решења, сада је суд дужан да приложи и сопствено тумачење спорног правног питања. Оваква формулација давала је могућност првостепеном суду да овај институт користи да би прибавио мишљење од Врховног суда о одређеном правном питању иако за то нису постојали законом прописани услови.

Када поступак покреће суд по службеној дужности, он га не доставља странкама на изјашњење већ само у случају да једна од странака предложи покретање поступка, предлог се може доставити супротној страни на изјашњење у року од 15 дана од дана достављања предлога. Првостепени суд је дужан да уз захтев достави и предмет Врховном касационом суду. Новим одредбама овлашћен је Врховни касациони суд да захтев одбаци као непотпун или недозвољен. На овај начин законодавац је прихватио већ изграђену праксу Врховног суда Србије у том погледу.

Захтев је непотпун ако не садржи све што је прописано чланом 181. став 1. а недозвољен ако је о таквом захтеву Врховни касациони суд већ донео одлуку (члан 182). Врховни касациони суд је дужан да спорно правно питање реши у року од 60 дана, за разлику од ранијег решења, када је тај рок износио 90 дана од пријема захтева.

Одлука о спорном правном питању објављује се на интернет страници Врховног касационог суда или на други погодан начин. Врховни касациони суд решава спорно правно питање по правилима поступка за усвајање правних ставова. У овом делу направљена је дистинкција у формулацији јер Врховни касациони суд сада решава спорно правно питање док је по ранијим одредбама заузимао правно схватање.

Иако ова формулација може да изазове дилеме у пракси, сматрам да Врховни касациони суд ипак заузима правни став о спорном правном питању јер то произилази из одредбе члана 182. став 1. ЗПП да Врховни касациони суд решава спорно правно питање по правилима поступка за усвајање правних ставова.

Пословником о уређењу и раду Врховног касационог суда⁶ предвиђена је процедура утврђивања правних схватања. Тако је чланом 35. предвиђено да се на седници судских одељења утврђују правна схватања о спорним правним питањима. Чланом 36. је одређено да се на седници одељења спорна правна питања разматрају на основу реферата, кореферата, извештаја и предлога прописа

⁶ „Сл. гласник РС“, број 37/10

и аката који се достављају уз позив за седницу. Подносилац иницијативе за заузимање правног схватања писмено образлаже потребу за заузимање правног схватања, уколико раније није постојало или потребу за измену усвојеног правног схватања. Одлука је донета у смислу члана 37. Пословника када за њу гласа већина од укупног броја судија из одељења, а правна схватања, ставови и закључци усвојени на седници одељења обавезују сва већа у саставу одељења.

ПРЕТХОДНО ПИТАЊЕ, ПИТАЊЕ ОД ПРЕЈУДИЦИЈЕЛНОГ ЗНАЧАЈА

Претходно питање дефинисано је чланом 12. Закона о парничном поступку. Под претходним питањем у смислу наведене законске одредбе подразумева се питање о постојању или непостојању неког права или правног односа од кога зависи одлука суда у конкретној правној ствари а о том питању још није донео одлуку суд или други надлежан орган. Парнични суд може сам решити претходно питање и одлука о томе има деклараторан карактер. Она не подлеже правноснажности јер се не уноси у изреку пресуде већ је део образложења. Под одређеним претпоставкама претходно питање у текућој парници може се решавати као самосталан захтев. У том случају одлука о претходном питању је део изреке пресуде и подлеже правноснажности. То може бити инцидентни деклараторни захтев који тужилац поставља у парници и прејудицијелна противтужба туженог. Уколико суд донесе одлуку о претходном питању у виду самосталне пресуде, она подлеже правноснажности. (На пример када се о захтеву за исплату одређеног износа мора решити претходно питање основаности тужиоачевог потраживања суд може међупресудом утврдити да наведени основ постоји. Тада ће постојање основа тужиоачевог потраживања правноснажно бити решено ако међупресуда постане правноснажна под условима који важе за правноснажност сваке пресуде)⁷.

Из дефиниције претходног питања (члан 12. Закона о парничном поступку), произилази да је претходно питање само оно питање које је подобно да чини предмет грађанског спора или да буде главно питање у неком другом поступку. Ту природу немају на пример питања као што је питање да ли је један износ довољан за издржавање, да ли је једно потраживање застарело, да ли је неки рок примерен, да ли је један стан одговарајући итд.

Правно питање улази у област нормативитета. Оно се односи на правно правило као целину или поједине појмове који улазе у његов склоп. Као правно треба узети пре свега питање које се тиче важења једне норме или се односи на њен смисао. Уколико парнични суд одлучи да сам не решава претходно питање, може прекинути поступак у текућој парници (члан 223. став 1. тачка 1. ЗПП-а). Дужан је да застане са поступком уколико покрене поступак за решавање спорног правног питања пред Врховним касационим судом (члан 180. став 2. ЗПП), до окончања поступка пред Врховним касационим судом. На који ће начин суд поступити (да ли ће сам решити претходно питање или прекинути поступак и сачекати исход поступка о претходном питању пред судом или другим државним органом), је питање целисходности и зависи од околности конкретног случаја,

⁷ Члан 347. и 359. ЗПП („Сл. гласник РС“, број 72/11).

стадијума једног и другог поступка, при чему мора водити рачуна о суђењу у разумном року.

Уколико парнични суд сам решава претходно питање то није сметња да се о том питању као главном одлучује пред другим државним органом у одговарајућем поступку. У том случају тај орган није везан одлуком парничног суда о претходном питању јер она не подлеже правноснажности а сваки орган поступа и одлучује у стварима из своје законске надлежности.

Ако се у парници појави сумња да је учињено кривично дело, суд ће одредити прекид поступка и сачекати исход кривичног поступка, а сагласно члану 13. ЗПП-а у погледу постојања кривичног дела и кривичне одговорности учиниоца везан је за правноснажну пресуду кривичног суда којом је оптужени оглашен кривим.

Постојање кривичног дела и кривичне одговорности нема природу претходног питања које решава суд у парничном поступку.

Ослобађајућа пресуда кривичног суда није од прејудицијалне важности у погледу имовинске одговорности ослобођеног лица за штету проузроковану одређеним делом. Оваквом пресудом се редовно не утврђује да оптужени није крив, да није учинио одређено кривично дело, већ се ослобађа када нема довољно доказа за његову кривичну одговорност, што значи да то лице може да одговара у парници за накнаду штете⁸.

Претходно питање и прејудицијелно питање у домаћој правној теорији представљају синонине, па се тако за претходно питање користи термин прејудицијелно, инцидентно, прејудицијум⁹.

Има аутора по којима ови термини нису синоними¹⁰. По мишљењу овог аутора „претходно и прејудицијелно питање имају заједнички именуатељ у условљавајућем карактеру односа који се пред судом појављују везано за решење спора у току. Међутим, разлика иако није оштра ипак је видљива: термин претходно питање означава неизвесност постојања или непостојања условљавајућег односа, а прејудицијелно питање је такво условљавајуће питање за које суд или закон сматра да би било макар целисходно, ако не и обавезно да се о њему изјасни надлежни суд или орган у одговарајућем поступку у коме ће се оно разматрати као самостално питање. Претходно питање је претежно правно, а прејудицијелно питање има и чињенична обележја“.

Сматрам да ово разликовање треба прихватити, јер управо одредбе Закона о парничном поступку о решавању спорног правног питања на то упућују

⁸ Проф. др Душко Медић, *Претходно или прејудицијелно питање у парници*, Правни живот број 13/2008.

⁹ Боровоје Познић, В.Ракић-Водинелић, *Грађанско-процесно право*, Шеснаесто измењено и допуњено издање, Савремена администрација Београд 2010. године,

Др Синиша Трива, *Грађанско парнично процесно право*, Народне новине Загреб 1980. година.

¹⁰ М. Салма, *Претходно питање у грађанском судском поступку*, Нови Сад, 1995. година.

(формулација члана 176. став 1. ЗПП¹¹, који се примењује на основу члана 506. став 1. ЗПП)¹².

ПРЕТХОДНО ПИТАЊЕ У ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Одредбом члана 22. Закона о ванпарничном поступку¹³, прописано је да кад одлука суда зависи од претходног решења питања да ли постоји неко право или правни однос, а о том питању још није донео одлуку суд или други надлежни орган (претходно питање), суд може сам решити то питање, ако овим или другим законом није друкчије одређено. Одлука суда о претходном питању има правно дејство само у ванпарничном поступку у коме је то питање решено.

Из наведене законске одредбе, а и одредбе члана 30. став 2. истог Закона, да се у ванпарничном поступку сходно примењују одредбе ЗПП-а, ако овим или другим Законом није другачије одређено, произилази да се и у ванпарничном поступку примењују правила о претходном питању, односно питању од прејудицијелног значаја и то само ако су правне природе (ако су чињенично спорне законодавац овлашћује ванпарнични суд да странке упутити да та питања реше у парници)¹⁴. Када ванпарнични суд сам одлучује о претходном питању важе иста правила као и у парничном поступку, што значи да одлуку о претходном питању не уноси у изреку решења, већ је она део образложења и не подлеже правноснажности. Међутим, када о претходном питању одлучује као о главном питању оно је део изреке решења и подлеже правноснажности.

ПРЕТХОДНО ПИТАЊЕ У ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ

Да ли се може поставити претходно питање у поступку извршења? На први поглед чини се да не може, јер извршни суд само спроводи извршење правноснажне судске одлуке. Постојање или непостојање правног односа којим је била условљена основаност тужбеног захтева решена је у парници и део је образложења пресуде. Међутим, одредбама члана 21. Закона о извршењу и обезбеђењу¹⁵, прописано је извршење стране извршне исправе. У случају да извршни поверилац покрене поступак извршења пред надлежним судом у Републици Србији, и на основу стране извршне исправе која није претходно призната пред домаћим судом, извршни суд о признању те исправе одлучује као о претходном питању (члан 21. став 3. ЗИО). Међутим, не би се могло узети као и у ванпарничном поступку да у овом случају важе иста правила као и у парничном поступку, да се одлука о претходном питању не уноси у изреку решења, већ само у образложење. Целисходно је да се приликом извршења стране судске одлуке, о

¹¹ „Сл. гласник РС“, број 125/04.

¹² „Сл. гласник РС“, број 72/11.

¹³ „Сл. гласник СРС“, број 25/82...“Сл. гласник РС“, број 18/05.

¹⁴ Члан 23. ЗПП. Ако су међу учесницима спорне чињенице важне за решење претходног питања суд ће их упутити да у одређеном року покрену парницу или поступак пред управним органом ради решења спорног права, односно правног односа (став 1). Суд ће упутити на парницу, односно на поступак пред управним органом оног учесника чије право сматра мање вероватним, ако овим или другим законом није друкчије одређено (став 2).

¹⁵ „Сл. гласник РС“, број 31/2011.

признању те одлуке решава о претходном питању као главном питању и уноси у изреку решења о извршењу. Тада та одлука подлеже правноснажности и не би могла више бити предмет признања у ванпарничном поступку под условима за признање стране судске одлуке из Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља¹⁶.

Као што се претходно питање може поставити у ванпарничном и извршном поступку, о чему је напред било речи, тако се и у овим поступцима може поставити захтев за решавање спорног правног питања. На то упућују одредбе члана 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку и члана 10. Закона о извршењу и обезбеђењу о сходној примени одредаба Закона о парничном поступку. И у тим поступцима за решавање спорног правног питања важе правила о решавању спорног правног питања садржана у Закону о парничном поступку.

ПОСТУПАК РЕШАВАЊА СПОРНОГ ПРАВНОГ ПИТАЊА ПРЕД ВРХОВНИМ СУДОМ СРБИЈЕ И ВРХОВНИМ КАСАЦИОНИМ СУДОМ

Поводом захтева првостепених судова, Врховни суд Србије је у периоду од 2005. заузео више правних схватања у поступку решавања спорног правног питања:

- Надлежност судова опште надлежности, пасивна легитимација Државне заједнице Србија и Црна Гора и право војних и цивилних лица на плату по одредбама члана 75. и 137. Закона о Војсци Југославије (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници од 31. маја 2005. године);

- Право запосленог на накнаду штете због немогућности стицања бесплатних акција по Закону о својинској трансформацији (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници од 31. маја 2005. године);

- Учешће акционара у подели годишње добити (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници од 31. маја 2005. године);

- Стицање права на дивиденду по Закону о предузећима (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници од 14. јуна 2005. године);

- Располагање предузећа са већинским друштвеним капиталом у поступку приватизације без сагласности Агенције Републике чланице надлежне за послове приватизације (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници од 28. јуна 2005. године);

- Застарелост неутврђеног потраживања разлике зараде и принудно поравнање у стечају (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници од 12. јула 2005. године);

- Право на исплату старосне пензије утврђене правноснажним решењем Републичког фонда ПИО (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници од 15. новембра 2005. године);

¹⁶ „Сл. лист СФРЈ“, број 43/82....“Сл. гласник РС“ број 46/06.

- Примена одредбе члана 31. Закона о изменама и допунама Закона о приватизацији у извршном поступку (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници од 07. новембра 2006. године);

- Прекид поступка приватизације према субјекту приватизације у реструктурирању, као извршном дужнику и поступак извршења (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено и верификовано на седници од 22. децембра 2006. године);

- Постојање парнице о захтеву ради утврђивања потраживања оспореног у поступку ликвидације (стечаја) над туженим (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено на седници одржаној 23. јануара 2007. године);

- Права извршних поверилаца који нису отпустили дуг према субјекту приватизације као извршном дужнику (правно схватање Грађанског одељења ВСС утврђено и верификовано на седници од 25. октобра 2007. године)¹⁷.

У већем броју случајева Врховни суд Србије је одбио захтеве првостепених судова за заузимање правних схватања јер је постављено питање било у домену тумачења и непосредне примене било материјалног било процесног права у пресуђењу конкретних спорова, што је произишло из формулације питања и садржине захтева првостепених судова. Међутим, због значаја постављених питања, броја заинтересованих, Врховни суд Србије је донео правне закључке:

- Пресуда због изостанка (члан 176. ЗПП) – спор мале вредности (Закључак Грађанског одељења усвојен на седници од 26.04.2007. године),
- Права државних службеника и намештеника на накнаду трошкова за исхрану у току рада и регреса за коришћење годишњег одмора (Правни закључак Грађанског одељења ВСС од 22.04.2008. године),
- Право запослених на увећану зараду за рад у сменама (Правни закључак Грађанског одељења ВСС, усвојен на седници од 28. априла 2009. године),
- Решење стечајног суда о преносу потраживања на стечајне повериоце (Правни закључак Грађанског одељења ВСС од 25.06.2009. године).

Један број захтева за решавање спорног правног питања Врховни суд Србије је одбацио, било због тога што нису испуњавали услове прописане законом, било због тога што их нису поставили првостепени судови, већ непосредно странке односно њихови пуномоћници, што је и резултирало изменом ЗПП-а у том делу (члан 181. и 182). У једном броју захтева Врховни суд Србије, иако је захтеве одбацио из формалних разлога, дао је одговоре на постављена питања приликом обилазака нижестепених судова и на годишњем саветовању судија.

¹⁷ Билтен Врховног касационог суда број 1/2011.

Из напред изложеног произилази да је Врховни суд Србије користио и друге модалитете да реши спорно правно питање када је закључио да је то од значаја за уједначавање судске праксе.

Врховни касациони суд је наставио праксу Врховног суда Србије у поступку решавања спорног правног питања. Један број захтева за решавање спорног правног питања Врховни касациони суд је одбио, због тога што је и поред већег броја предмета, постављено питање у домену непосредне примене материјалног или процесног права, или што се о постављеном питању Врховни суд изјаснио кроз одлуке о ванредним правним лековима, односно доношењем правних схватања или закључака. У једном случају Врховни касациони суд је одбио захтев за заузимање правног става о спорном правном питању, али је због значаја питања донео закључак:

- Извршна вансудска хипотека из члана 15. Закона о хипотеци¹⁸.

Већи број захтева у поступку за решавање спорног правног питања, Врховни касациони суд је одбацио због тога што су захтеви били неуредни јер нису садржавали приказ утврђеног стања ствари у конкретној правној ствари, аргументе странака о спорним питањима и разлоге због којих се суд обраћа са захтевом за њихово решавање или зато што су поднети од неовлашћених лица (странака или њихових пуномоћника). У једном броју захтева, због тога што се постављеним питањима захтевала одлука о конкретним предлозима странака а не разјашњење општег правног питања.

У 2012. години Грађанско одељење Врховног касационог суда је заузело два правна става у поступку решавања спорног правног питања:

- Тужба за утврђење (утврђен на седници Грађанског одељења ВКС од 21.05. а верификован 26.06.2012. године),
- Висина продајне цене након неуспелог јавног надметања (утврђен на седници Грађанског одељења ВКС 25.06. а верификован 29.06.2012. године).

Оба правна става објављена су на интернет страници Врховног касационог суда.

ЗАКЉУЧАК

Нема сумње да овај процесни институт, уведен у наш правни систем, представља са једне стране афирмацију судске праксе и правних схватања Врховног касационог суда као највишег суда у Републици Србији и са друге стране помоћ првостепеним судовима да обезбеде стандард једнакости, правне сигурности и суђења у разумном року. Истовремено, омогућава странкама да у истој или сличној чињенично-правној ситуацији предвиде исход парнице и на лакши, бржи и ефикаснији начин заштите своја повређена субјективна права пред судовима.

¹⁸ Билтен Врховног касационог суда број 1/2010.

Литература:

Др Боровоје Познић, Грађанско-процесно право, 11 допуњено издање, 1989. година, Савремена администрација Београд,

Боровоје Познић, Весна Ракић-Водинелић, Грађанско-процесно право, 16 измењено и допуњено издање, Савремена администрација Београд 2010. година,

Проф др сци Михајло Дика „Претходно питање у парничном поступку“, Правни факултет у Риједи, Зборник, 2005. година,

др Гордана Станковић, Грађанскопроцесно право, Правни факултет у Нишу, 2010. година,

Проф др Душко Медић, „Претходно или прејудцијелно питање у парници“, Правни живот број 13/2008,

Марија Салма, „Претходно питање у грађанском судском поступку“, Нови Сад, 1995. година,

Зоран Радовић, „Европски суд правде и одлуке о претходном питању“, Копаоничка школа природног права, 2006. година.

Реферат Весне Поповић, судије Врховног касационог суда, објављен у Билтену Врховног касационог суда бр.3/2012